

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання курсової роботи
з навчальної дисципліни

«ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

*(для здобувачів усіх форм навчання
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 242 – Туризм)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» (для здобувачів усіх форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 242 – Туризм) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. М. М. Покогодна. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 34 с.

Укладач канд. географ. наук **М. М. Покогодна**

Рецензент

В. В. Абрамов, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою туризму і готельного господарства, протокол № 1 від 30.08.2020.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	5
1.1 Вибір та формулювання теми курсової роботи.....	5
1.2 Послідовність виконання та структура курсової роботи.....	9
1.3 Методичні рекомендації щодо відбору та вивчення екскурсійних об'єктів за підтемою.....	11
1.4 Методичні рекомендації щодо впорядкування маршруту екскурсії.....	15
1.5 Методичні рекомендації щодо комплектування «Портфеля екскурсовода».....	17
1.6 Рекомендації щодо складання таблиці методичної розробки екскурсії.....	18
1.7 Методичні рекомендації щодо підготовки індивідуального тексту екскурсії	21
1.8 Оформлення курсової роботи	22
2 ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	24
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	26
ДОДАТКИ	31

ВСТУП

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи призначені для студентів, які навчаються за спеціальністю «Туризм» і вивчають дисципліну «Організація екскурсійної діяльності». Для закріплення отриманих знань та відпрацювання вмінь, отриманих під час лекційних та практичних занять, передбачена підготовка курсової роботи, яка є обов'язковою частиною роботи студента при опануванні дисципліни.

Дисципліна «Організація екскурсійної діяльності» є одним із професійно-орієнтованих курсів програми підготовки фахівців з туризму. Вона займає провідне місце серед дисциплін професійної підготовки, оскільки по-перше, жодна подорож не відбувається без здійснення екскурсійної діяльності, а по-друге, надання екскурсійних послуг є стійким, самостійним, динамічним і дохідним напрямом роботи туристських підприємств.

Отже набуття практичних навичок під час підготовки документації такої туристської послуги, як «екскурсія», та опанування основ професійної майстерності екскурсовода при захисті курсової роботи є важливою складовою підготовки фахівців, відповідає сучасним запитам і тенденціям розвитку галузі. Відповідно мета підготовки курсової роботи з дисципліни – надбання практичних навичок щодо технології розробки нових екскурсій, підготовки необхідної екскурсійної документації, застосування методичних прийомів та техніки проведення екскурсії. Із огляду на визначену мету, виконання курсової роботи передбачає послідовне виконання ряду задач:

- вибір теми (підтеми) екскурсії, формулювання її мети й завдань;
- вивчення інформаційних джерел;
- відбір і вивчення екскурсійних об'єктів;
- підготовка індивідуального тексту;
- складання методичної розробки;
- прийом / захист екскурсії.

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи є одним із найважливіших складових елементів методичного забезпечення дисципліни і призначені для самостійної роботи студентів. Методичні рекомендації складаються зі вступу, рекомендацій щодо структури, змісту та методики роботи на всіх етапах зі створення екскурсії, рекомендованої основної методичної літератури та краєзнавчих джерел, переліку рекомендованих тем, зразків оформлення необхідної документації.

1 ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1.1 Вибір та формулювання теми курсової роботи

Технологічний процес створення нової екскурсії базується на екскурсійній методиці. Створення нової екскурсії за будь-якою темою – складний трудомісткий технологічний процес.

У практиці роботи туристсько-екскурсійних підприємств для розробки нової теми екскурсії створюється робоча група, кожному з учасників якої зазвичай доручається розробка однієї з підтем екскурсії. Відповідно до цієї технології при виконанні курсової роботи кожний студент отримує індивідуальне завдання у вигляді підготовки всієї необхідної документації з одної із підтем екскурсії – тематичної чи оглядової.

Головною класифікаційною ознакою екскурсій є їхній розподіл за тематикою на оглядові й тематичні.

Оглядові екскурсії завжди багатотемні та багатопланові, здебільшого такі екскурсії організовуються по місту, району, туристській дестинації, іншому цілісному територіальному утворенню. Характерними для оглядових екскурсій є такі ознаки:

- використання історичного й сучасного матеріалу. Екскурсійна інформація подається з часів заснування міста (першої документальної згадки про нього) до теперішнього часу з обов'язковим оглядом перспектив подальшого розвитку;

- побудова екскурсійного маршруту підпорядковується тематико-хронологічному порядку. Бажано, щоб такі екскурсії починалися з історичного місця заснування міста, а закінчувалися в його сучасних кварталах;

- для показу обираються різноманітні екскурсійні об'єкти (пам'ятки історії й культури, будинки і споруди, природні об'єкти, місця проходження подій, промислові і сільськогосподарські підприємства та інші) для

забезпечення жвавості сприйняття екскурсійної інформації;

– в оглядових екскурсіях події викладають крупним планом, без зайвої деталізації, з метою формування в екскурсантів загального уявлення про відвідувану місцевість;

– структура оглядових екскурсій складається здебільшого з однакового набору підтем: історія міста, зокрема військово-історична підтема, архітектурна, характеристика господарства, науки, освіти, культури (музика, література, театр тощо), природних особливостей.

Тематичні екскурсії, навпаки, за змістом присвячені розкриттю однієї теми. Їм властиве всебічне глибоке висвітлення певної теми. Тематичні екскурсії також розподіляються на підтеми, присвячені певним проміжкам часу існування чи частинам обраного предмету екскурсійного показу. Усі підтеми пов'язані між собою логічними переходами. Будуватися така екскурсія може й на одноманітних об'єктах. Тематичні екскурсії розподіляються на історичні, виробничі, природознавчі (екологічні), мистецтвознавчі, літературні, архітектурно-містобудівні, релігійні.

Студентами в курсовій роботі розробляється пробна екскурсія, яка становить завершальний етап роботи екскурсовода з підготовки та проведення екскурсії, і використовується як метод перевірки готовності екскурсовода до проведення екскурсії на нову тему.

Для студентів денної форми навчання спільна тема екскурсії, яка розроблятиметься в групі, визначається колегіально, після виконання практичної роботи з дослідження ринку екскурсійних послуг у Харківському регіоні. Для студентів заочної форми навчання пропонується перелік підтем (дод. А), із яких студент самостійно може обрати будь-яку підтему за бажанням або, за погодженням із викладачем, запропонувати іншу, власну тему для виконання курсової роботи.

Тема екскурсії – предмет показу й розповіді, короткий і сконцентрований виклад основного змісту екскурсії. Тема є стрижнем, що поєднує окремі об'єкти й підтеми екскурсії в єдине ціле. Тема екскурсії відображає її зв'язок з певною галуззю науки і становить в основу класифікації екскурсій.

Особливістю кожної екскурсійної теми є те, що вона тісно пов'язана з об'єктами показу й із тим екскурсійним матеріалом, що наповнює її зміст. Цей матеріал повинен бути поданий у такому обсязі, який можуть засвоїти екскурсанти під час показу об'єктів. Тема регулює розповідь, не даючи екскурсоводу розповісти про об'єкт усе, що він про нього знає, особливо в тих випадках, коли об'єкт багатоплановий і значний за інформаційним обсягом. Саме темою екскурсії визначається, як показати об'єкт, яку частину інформації надати екскурсантам у цьому випадку.

Деякі об'єкти показують у декількох екскурсіях. У кожній із них про один і той самий об'єкт подається різний обсяг інформації, а в розповідях він висвітлюється в різних ракурсах.

Кожна тема становить сукупність цілої низки підтем. У кожній підтемі повинна бути власна назва, повнота (розподіл на окремі питання) й логічна завершеність (висновки). Кожна підтема може розкриватися на одному або декількох екскурсійних об'єктах. Правильно розроблена підтема повинна сприйматися екскурсантами не окремо, а в поєднанні з іншими підтемами, у композиційній єдності.

Назва екскурсії – це мовний вираз, який у прямій і непрямій (образній) формі позначає зміст екскурсії. Він має бути чітким і не припускати двозначного або незрозумілого тлумачення. Окрім того, назва повинна зацікавлювати споживачів, бути яскравою, гарно запам'ятовуватися, при її формулюванні можна використовувати правила копірайтингу.

Тема курсової роботи для всіх студентів однакова і сформулюється так: «Методична розробка підтеми екскурсії «_____» на тему «_____».

Наприклад: Методична розробка підтеми «Свято-Покровський – чоловічий монастир – духовний центр міста» оглядової міської екскурсії по Харкову за назвою: «Знайомтесь, це – Харків!».

Відповідно до мети та завдань виконання курсової роботи весь процес підготовки студент згідно із зазначеними нижче етапами має розподілити самостійно. Підготовка будь-якої частини курсової роботи розпочинається після прослуховування відповідного лекційного матеріалу, роботи на практичних заняттях, а її успішне завершення базується на своєчасному й ретельному виконанні завдань індивідуальної самостійної роботи та консультацій із викладачем.

У підсумку студент за обраною підтемою екскурсії готує і належним чином оформлює повний пакет необхідних документів і матеріалів, який включає: індивідуальний текст екскурсії по підтемі, зокрема текст вступної і заключної частин по підтемі та текст логічного переходу до наступної підтеми екскурсії; таблицю методичної розробки екскурсії; матеріали «Портфеля екскурсовода»; картки об'єктів; список літературних та інших інформаційних джерел.

Варто зазначити, що всі ці елементи курсової роботи необхідно підготувати, подати на перевірку, обговорити з викладачем та внести за необхідності корективи до етапу захисту екскурсії на маршруті (для денної форми навчання). Робочою програмою курсової роботи з дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» оцінка за підсумковий контроль (40 балів) складається з суми балів, отриманих під час захисту / проведення пробної екскурсії (тобто захист власної підтеми екскурсії безпосередньо на маршруті).

1.2 Послідовність виконання та структура курсової роботи

Відповідно до усталеної технології розробки нових екскурсій, усю процедуру можна розподілити на три частини: попередня робота – підбір

матеріалів для майбутньої екскурсії, їхнє вивчення (тобто процес нагромадження знань за темою, визначення мети й завдань екскурсії); безпосередня розробка екскурсії; заключний етап – прийом (захист) екскурсії та її затвердження.

Загалом послідовність виконання курсової роботи збігається з етапами безпосередньої розробки екскурсії і має такий вигляд:

1. Відбір та вивчення екскурсійних об'єктів за підтемою.
2. Упорядкування маршруту екскурсії. Об'їзд або обхід маршруту.
3. Комплектування «Портфеля екскурсовода».
4. Складання таблиці методичної розробки екскурсії.
5. Підготовка індивідуального тексту екскурсії.

Структура курсової роботи:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Таблиця методичної розробки екскурсії.
4. Текст екскурсії з розподілом на частини: вступ, основна частина (обов'язково виділяти шрифтом назви питань підтеми) та висновки.

5. Картки об'єктів.

№ 1. _____.

№ 2. _____.

№ n. _____.

6. Матеріали «Портфеля екскурсовода».

№ 1. _____.

№ 2. _____.

№ n. _____.

7. Список використаних літературних та інформаційних джерел.

1.3 Методичні рекомендації щодо відбору та вивчення екскурсійних об'єктів за підтемою

Екскурсійний об'єкт – це предмет або явище, яке створює уявлення про особливості певного історичного періоду розвитку суспільства, науки, техніки, культури, природи, мистецтва, зацікавлює екскурсантів і спонукає їх до пізнання навколишньої дійсності.

Правильний відбір об'єктів, їхня кількість, послідовність показу визначають якість екскурсії.

Екскурсійними об'єктам можуть бути:

– пам'ятні місця – місцевості, пов'язані з історичними подіями (наприклад, Поле Полтавської битви);

– будівлі й споруди, меморіальні пам'ятники, пов'язані з життям і діяльністю видатних особистостей, пам'ятки архітектури й містобудування, житлові й суспільні будівлі, промислові підприємства, інженерні споруди, будівлі культурного, культового призначення, фортифікаційні споруди та інші будівлі;

– природні об'єкти – ліси, гаї, парки, ріки, озера, ставки, об'єкти природно-заповідного фонду (заповідники, заказники, національні природні парки, парки-пам'ятники садово-паркового мистецтва, а також пам'ятки природи – окремі дерева, реліктові рослини, зоопарки), акваріуми, дельфінарії тощо;

– експозиції музеїв, картинних галерей, постійних і тимчасових виставок;

– пам'ятки археології – городища, стоянки, поселення, кургани з похованнями, земляні вали, дороги, святилища тощо;

– пам'ятки мистецтва – витвори образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, скульптури й твори інших видів мистецтва, які здебільшого зберігаються й експонуються в музейних умовах.

Експурсійні об'єкти класифікують:

– за змістом – однопланові (шедеври живопису, ріка, рослина, тварина, будинок) і багатопланові (архітектурний ансамбль, ліс, поле, вулиця, площа міста);

– за функціональним призначенням – основні, які є основою для розкриття підтем, і додаткові, які показуються під час переїздів (переходів) між основними об'єктами, у дорозі по маршруту пересування до основного об'єкта, під час логічних переходів у розповіді;

– за ступенем збереженості – повністю збережені, такі, що дійшли до наших днів зі значними змінами, частково збережені, втрачені.

– залежно від значення екскурсії розподіляються на основні й додаткові. Основні об'єкти піддаються глибокому аналізу, на них розкриваються підтеми екскурсії. Показ додаткових об'єктів зазвичай здійснюється під час переїздів (переходів) екскурсійної групи.

У практиці підготовки екскурсій вироблена певна *методика оцінки екскурсійних об'єктів*. Застосування цієї методики особливо важливо в тих випадках, коли організатори нової екскурсії, зустрічаючись на маршруті з декількома об'єктами, подібними за змістом, можуть обирати ті з них, які найцікавіші для, певної теми.

Для оцінки об'єктів, які включаються в екскурсію, рекомендується використовувати такі критерії:

1. *Пізнавальна цінність* – зв'язок об'єкта з певною історичною подією, з певною епохою, життям і творчістю відомого діяча науки або культури, художня цінність пам'ятки, можливість використання її для естетичного виховання учасників екскурсії.

2. *Популярність об'єкта*, його відомість серед широких верств населення.

3. *Незвичайність (екзотичність) об'єкта*, тобто його особливість, неповторність (наприклад, суцільнозварний міст Е. О. Патона через Дніпро в Києві). Незвичайність об'єкта може також пов'язуватися з певною історичною подією, що відбулася в певній будівлі, на певному місці, або з легендою.

4. *Зовнішня виразність об'єкта*, тобто його взаємодія із навколишнім середовищем – будівлями, спорудами, природою. Перевага надається тому об'єкту, який найкраще вписується в місцевість, гармоніює з іншими об'єктами, з ландшафтом.

5. *Збереженість об'єкта*. Оцінюється стан об'єкта в певний момент і відповідно визначається можливість його показу екскурсантам.

6. *Місце розташування об'єкта*. У процесі відбору об'єктів потрібно брати до уваги відстань до пам'ятника, зручність під'їзду до нього, придатність дороги для автотранспорту, можливість підвезення до об'єкта екскурсантів, природна обстановка, що оточує цей об'єкт, наявність місця, придатного для розташування групи з метою спостереження.

7. *Тимчасове обмеження показу об'єкта* (за часом доби, за днями, місяцями та сезонами) – це коли відвідування й огляд об'єкта неможливі через погану видимість, сезонність, графік роботи.

Екскурсія не повинна перевантажуватися великою кількістю об'єктів, оскільки це збільшує її тривалість і викликає стомленість екскурсантів, а увага й інтерес у цьому разі слабшають. Оптимальна тривалість міської оглядової екскурсії становить 2–4 академічні години, до того ж екскурсанти з цікавістю сприймають не більше 15–20 екскурсійних об'єктів. Однак й така кількість екскурсійних об'єктів доволі значна. Допускається стільки об'єктів тільки тому, що на оглядових екскурсіях про більшість об'єктів подаються лише довідкові відомості. У тематичних екскурсіях кількість об'єктів значно менша і становить 6–10.

Використовуючи методику відбору екскурсійних об'єктів, студенти повинні визначити ті екскурсійні об'єкти, на яких буде ґрунтуватися розкриття підтеми екскурсії й викладатися додатковий матеріал, окреслити основний зміст розповіді та питання підтеми. Особливо варто приділяти увагу формулюванню назви підтеми. Вона має бути лаконічною, зрозумілою і відображати зміст основних питань, які в ній розглядатимуться. Саме кількість наявних об'єктів по підтемі буде визначати ту кількість питань, які можуть

бути в ній розкриті. Варто зауважити, що кількість об'єктів, які збираються показувати по цій підтемі, не обов'язково має співпадати з кількістю питань по ній, тобто одне питання може розкриватися на декількох об'єктах. Крім того, усі об'єкти варто розподіляти на основні за підтемою (тобто ті об'єкти, на яких підтема буде розкрита) та додаткові об'єкти, які можуть потрапляти до поля зору екскурсантів, проте не мають відношення до теми екскурсії. Після відбору об'єктів переходять до їх вивчення. Первинне знайомство з об'єктами може проходити і дистанційно, шляхом опрацювання наявних інформаційних джерел серед яких рекомендується використовувати численні краєзнавчі літературні джерела, інтерактивні інформаційні джерела, матеріали періодичного друку, архівні матеріали, музейні колекції тощо. Ця робота закінчується складанням картки об'єкта, бажано скласти також попередній список використаних джерел. Картки об'єктів потрібно зробити тільки на основні об'єкти екскурсії. Картка виготовляється у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1 – Зразок картки об'єкта

КАРТКА ОБ'ЄКТА № _____

1. Найменування об'єкта (первісне й сучасне), а також назва, під якою об'єкт відомий серед місцевих мешканців	
2. Історична подія, з якою пов'язаний об'єкт, дата події	
3. місцезнаходження об'єкта, його адреса, під'їзд і підхід до нього	
4. Опис об'єкта (автор, дата спорудження, із яких матеріалів виготовлений, текст меморіального напису, особливості)	
5. Джерело відомостей про об'єкт (література, де описаний об'єкт і події, пов'язані з ним, архівні дані, усні перекази)	
6. Збереженість об'єкта (стан об'єкта і прилеглої території, дата останнього ремонту, реставрації)	
9. Дата складання картки, прізвище й посада укладача	
10. Додаткові дані (за необхідності).	

Увага !!! До картки обов'язково прикріплюються графічні зображення об'єкта в його нинішньому й колишньому видах (за можливості).

Зразок оформлення картки об'єкта наведений у додатку Б.

1.4 Методичні рекомендації щодо впорядкування маршруту екскурсії

Зазвичай упорядкування маршруту екскурсії відбувається на практичних заняттях, а його нитка обговорюється та накреслюється членами групи колегіально, включаючи місця санітарних та технічних зупинок. Проте дана процедура потребує обов'язкової попередньої підготовки, яка полягає у фактичному самостійному здійсненні кожним студентом такого етапу розробки екскурсії, як обхід маршруту. Здійснення цієї процедури дозволяє вирішити ряд важливих завдань, які виникають перед виконавцем під час складання таблиці методичної розробки. Відповідно при під час ознайомлення з об'єктом у місці його безпосереднього розташування студент має вирішити такі завдання:

- ознайомитися з точним місцем розташування об'єкта і запланувати підхід до нього;
- уточнити місце передбачуваної зупинки екскурсійної групи для огляду об'єкта (та його запасний варіант);
- обрати методику ознайомлення з об'єктом;
- визначити елементи екскурсійної техніки на об'єкті;
- провести хронометраж часу, необхідного для показу об'єкта та пересування групи до наступного об'єкта;
- виявити потенційно небезпечні місця.

Маршрут екскурсії повинен враховувати певні вимоги:

1. Організація показу об'єктів у логічній послідовності й забезпечення зорової основи для розкриття теми.
2. Виключення «екскурсійних петель» – повторний проїзд тою самою ділянкою маршруту.
3. Забезпечення доступності екскурсійних об'єктів (зручний під'їзд / підхід, наявність упоряджених зупинок і майданчиків для огляду).
4. Наявність санітарних зупинок і місць для відпочинку, прийому їжі.
5. Переїзд або перехід між об'єктами під час міської екскурсії не повинен тривати більше 10–15 хвилин, щоб не виникало тривалих пауз у показі й розповіді (для позаміських екскурсій ця вимога може не виконуватися).

Маршрут екскурсії зображується у вигляді схеми (з тлумаченням умовних позначень) і затверджується керівником курсової роботи (рис. 1).

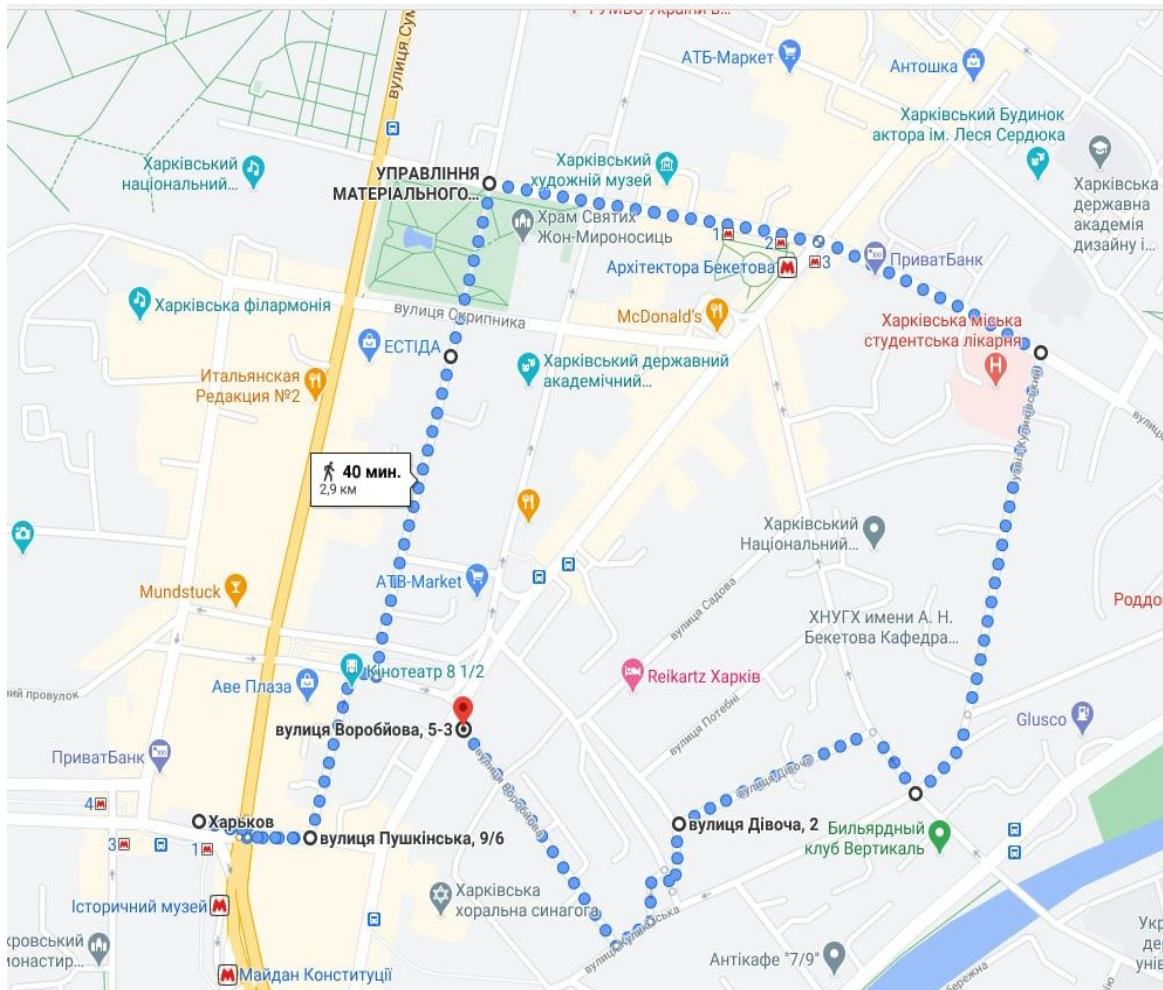

Рисунок 1 – Приклад оформлення маршруту тематичної екскурсії «Маленькі вулички великого міста»

1.5 Методичні рекомендації щодо комплектування

«Портфеля екскурсовода»

Логічним продовженням виконання курсової роботи є комплектування «портфеля екскурсовода» або формування комплекту наочних матеріалів, використовуваних під час проведення екскурсії.

«Портфель екскурсовода» – умовна назва комплекту наочних матеріалів, використовуваних під час проведення екскурсії. Для зручності зазначені матеріали зазвичай містяться в папці або невеликому портфелі від чого й отримали таку назву.

Завдання «портфеля екскурсовода»:

- відновити відсутні ланки під час показу (об'єкт не зберігся до сьогодні, надати уявлення про первісний вигляд об'єкта, показати перспективу в майбутньому);

- надати зорове уявлення про об'єкт (рослини, мінерали, механізми дії шляхом показу справжніх зразків, макетів), події (картини, світлини, карти), видатних особистостей (фотографії, портрети);

- показати копії справжніх документів, рукописів, літературних творів.

У «портфель екскурсовода» включаються світлини, географічні карти, схеми, креслення, малюнки, зразки продукції, копії справжніх документів, рукописів, літературних творів, макети, муляжі тощо. В екскурсійній практиці такі матеріали використовуються під час кожної екскурсії. Кількість їх має бути невеликою, тому що в іншому разі експонати будуть відволікати екскурсантів від огляду справжніх об'єктів, розсіювати увагу. Для навчальних цілей кожен студент має знайти і підготувати мінімум один зразок, а залежно від підтеми і об'єктів – більше таких зразків. Рекомендовано, щоб підготовлені експонати «портфеля екскурсовода» були зручними для використання, а до кожного з них, наприклад на зворотному боці, додавалось пояснення з посиланням на довідковий матеріал. Вимоги щодо графічних зображень як найбільш

розповсюдженого виду експонатів: чіткість зображення, формат не менш ніж А 4, цупка структура (зображення може бути заламіноване або надруковане на цупкому картоні).

Після завершення формування «портфеля екскурсовода» інформації про його складові заносяться до технологічної карти екскурсії з рекомендаціями щодо місця та прийомів демонстрації.

1.6 Рекомендації щодо складання таблиці методичної розробки екскурсії

Ефективність проведення екскурсії значною мірою залежить від грамотно складеної методичної розробки, повного і правильного заповнення всіх семи граф таблиці. Обсяг цієї частини курсової роботи не може бути меншим, ніж дві друковані сторінки. Методичні рекомендації до складання і заповнення таблиці методичної розробки розглянемо по графах таблиці.

У графі 1 «Ділянки (етапи) маршруту екскурсії» прописуються етапи переміщення екскурсійної групи від початкової точки екскурсії (екскурсовод виконує вступну частину) до закінчення першої підтеми (зазначається назва вулиць, майданів, бульварів, проспектів, виробничих приміщень, музейних комплексів, монастирів тощо, якими буде переміщуватися екскурсійна група); далі по маршруту - початок і закінчення другої підтеми тощо.

У графі 2 «Місця зупинок» називаються ті точки маршруту, де передбачений вихід з автобуса; передбачається огляд об'єкта з вікон автобуса без виходу екскурсантів або передбачається зупинка на пішохідній екскурсії. Усі записи в цій графі потрібно робити максимально чітко, вказуючи географічні місця розташування зупинок.

У графі 3 «Об'єкти показу» перераховують ті об'єкти, які показують групі на зупинці у процесі переїзду або пересування групи до наступної зупинки.

У заміській екскурсії об'єктами показу можуть бути загалом місто, селище, а в разі їхнього розташування на віддалі – видимі частини

(висока будівля, вежа, дзвіниця тощо), будівлі підприємств, сільськогосподарські угіддя, пейзажі.

Графа 4 «Тривалість». Час, що зазначається в цій графі, становить суму часу, що витрачається на показ об'єктів, розповідь екскурсовода й на пересування екскурсантів по маршруту до наступної зупинки. Необхідно також врахувати час, який витрачається на рух біля об'єктів, між об'єктами, час, відведений екскурсантам на самостійне вивчення об'єктів, купівлю сувенірів, санітарні потреби, прийом їжі, паузи тощо. Найточніше визначити час необхідно при здійсненні етапу 7 – об'їзд (обхід) маршруту.

Графа 5 «Найменування підтем і перелік основних питань» або «Основний зміст інформації». Зазначається назва підтеми, що розкривається на певному відрізку маршруту за певний проміжок часу на перерахованих у графі 3 об'єктах. Формулюються основні питання, що викладаються під час розкриття підтеми. Назва підтеми повинна відображати сутність того розділу екскурсії, який розкривається на зазначених у графі 3 об'єктах, а основні питання повинні визначати послідовність і логічність викладення матеріалу підтеми. Ця графа не повинна передавати повністю зміст екскурсії – для цього існує текст.

Графа 6 «Організаційні вказівки». У цю графу включають усі питання, які входять у поняття «Техніка ведення екскурсії», і рекомендації щодо забезпечення безпеки екскурсантів, правил їхньої поведінки на об'єктах, дотримання санітарно-гігієнічних вимог. Головна вимога – зробити так, щоб формулювання з техніки ведення екскурсії були якомога конкретнішими, чіткими, однозначними й зрозумілими. Наприклад, «Місце зупинки й очікування груп навпроти пам'ятника N», «Екскурсійну групу вивести з автобуса і провести по правій бічній алеї скверу до місця розташування фонтану».

Графа 7 «Методичні вказівки» – найважливіша графа технологічної карти екскурсії. У ній формулюють основні вимоги щодо використання методичних прийомів, зазначається, які прийоми та як їх варто використовувати стосовно

певних об'єктів і відповідних питань. У цій графі також викладається зміст логічного переходу до наступної підтеми, надаються рекомендації щодо показу матеріалів «Портфеля екскурсовода», а також вказівки такого характеру: «Підготувати групу до подальшого самостійного сприйняття об'єктів», «Чітко орієнтувати групу на...», «Налаштувати групі на сприйняття...», «Надати поради групу щодо подальшого знайомства з об'єктом».

Приклад заповнення таблиці наведений у додатку В (табл. В1).

1.7 Методичні рекомендації щодо підготовки індивідуального тексту екскурсії

У практиці надання екскурсійних послуг на кожен тему екскурсії на підприємстві обов'язково складаються два тексти – контрольний та індивідуальний. Контрольний текст складається групою розробників екскурсії і є необхідним реферативним матеріалом для висвітлення всіх підтем екскурсії. Індивідуальний текст складається кожним екскурсоводом самостійно і фактично є розповіддю екскурсовода під час проведення екскурсії. Більш детально відмінності між цими текстами і їхнє призначення описані в конспекті лекцій. Навчальні цілі написання курсової роботи передбачає виключення написання контрольного тексту і тому студент має навести в курсовій роботі лише індивідуальний текст. Під час його підготовки слід враховувати такі методичні рекомендації:

- індивідуальний текст за підтемою має бути розподілений на три частини: вступну, основну та заключну, кожна з яких повинна розпочинатися з окремого аркуша і мати відповідний заголовок;

- текст вступної частини зазвичай складається з двох частин: організаційної (знайомство з екскурсійною групою та інструктаж екскурсантів про правила безпеки та поведінки на маршруті) та інформаційної (коротке повідомлення про підтему, довжину й тривалість маршруту, санітарні зупинки та місце закінчення екскурсії за підтемою);

- текст основної частини будується на конкретних екскурсійних об'єктах, сполучає показ і розповідь. Матеріал розміщується в тій послідовності у якій показуються об'єкти. Його зміст становить розкриття питань, які були визначені для розгляду в даній підтемі;

- текст заключної частини має містити висновки по підтемі екскурсії та обов'язково текст логічного переходу до наступної підтеми;

- в індивідуальному тексті не допускається згадування фактів без їхнього датування, посилань на джерела;

– індивідуальний текст пишеться від першої особи і відбиває особливості мови та емоційність «виконавця»;

– при підготовці індивідуального тексту варто використовувати формулу: «максимум пізнавального - мінімум розважального»;

– обсяг індивідуального тексту обумовлюється обраною темою і об'єктами показу. До того ж варто пам'ятати, що текст вступної та заключної частин за підтемою не повинен перевищувати 1–2 хвилини (0,5 – 1 аркуш). Текст основної частини варто писати, враховуючи, що один аркуш (14 шрифт 1,5 інтервал) екскурсовод може викласти в середньому за 2,5 хвилини. Перебування екскурсантів на об'єкті, розповідь і показ цього об'єкта залежать від багатьох факторів. Здебільшого на розкриття одного об'єкта не витрачається більше 5–7 хвилин, особливо якщо екскурсанти перебувають на одному місці, їх інтерес до цього об'єкта швидко зменшується. Відповідно при написанні індивідуального тексту з усього обсягу наявного матеріалу щодо запланованих об'єктів потрібно, по-перше, обрати лише ті факти, які стосуються до обраної теми екскурсії, а по-друге, запланувати час розповіді і показу на об'єкті та відповідний обсяг індивідуального тексту до нього. Текст заключної частини за підтемою також не повинен перевищувати 1–2 хвилини (0,5 – 1 аркуш). Також необхідно розробити текст логічного переходу, обсяг якого орієнтовно становить 0,5 аркушу.

1.8 Оформлення курсової роботи

Титульний аркуш до курсової роботи має стандартний вигляд (приклад наведено в дод Д.).

Зміст курсової роботи подається на початку, відповідно до рекомендованої структури, викладеної в цих вказівках у пункті 1.2. При цьому обов'язково ввести до змісту всі наявні картки об'єктів із назвою об'єкта та всіх матеріалів портфеля екскурсовода з назвами.

Таблиця методичної розробки екскурсії повинна мати горизонтальну орієнтацію (приклад оформлення наведено в дод. В).

Індивідуальний текст екскурсії оформляють за допомогою комп'ютерного набору й друкують на одному боці аркуша білого паперу формату А 4 (210 мм × 297 мм) використовуючи шрифти текстового редактора Word розміру 14 із полуторним міжрядковим інтервалом. Текст друкують, залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 20, праве – не менше 10, верхнє – не менше 20, нижнє – не менше 20 мм. Шрифт друку – чорного кольору середньої жирності.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТЕКСТ: ВСТУП», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ» – друкують великими літерами симетрично до набору. Відстань між заголовком та текстом має дорівнювати двом інтервалам. Кожну структурну частину курсової роботи треба починати з нового аркуша.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів подають арабськими цифрами без знаку №.

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який має враховуватися у загальну нумерацію сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не проставляють, а на наступних – у правому верхньому кутку сторінки без крапки наприкінці.

Список використаних літературних та інформаційних джерел є обов'язковим елементом курсової роботи, він містить бібліографічні описи використаних джерел. Відомості про кожне джерело записують відповідно до чинних правил бібліографічного опису друкованої праці. Складають бібліографічний опис кожного джерела мовою, на якій його видано.

2 ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Захист курсової роботи з навчальної дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» для студентів денної форми навчання проходить на маршруті під час проведення пробної екскурсії (підсумкове практичне заняття).

До захисту курсової роботи на маршруті допускаються студенти, які у встановлені терміни:

1. Усунули всі недоліки, виявлені в процесі консультування та підготовки окремих структурних частин роботи.

2. Належним чином оформили курсову роботу (надали її у роздрукованому та зброшурованому вигляді керівникові).

3. Здали на перевірку керівникові повністю виконану курсову роботу і отримали позитивний відгук щодо запропонованої методичної розробки.

Процедура захисту курсової роботи максимально наближена до реальних умов захисту екскурсії на діючих підприємствах і становить прослуховування студента на маршруті, тобто проведення студентом екскурсії за підготовленою підтемою.

Відповідно й оцінка студента за курсову роботу розподіляється на складові відповідно до таких змістових модулів:

ЗМ 1 – Вибір теми, відбір екскурсійних об'єктів, складання карток об'єктів та комплектування «портфеля екскурсовода».

ЗМ 2 – Складання таблиці методичної розробки екскурсії.

ЗМ 3 – Підготовка індивідуального тексту екскурсії.

Підсумковий модуль максимум у 40 балів (захист екскурсії на маршруті шляхом проведення пробної екскурсії) характеризує те, як студент опанував професійні навички екскурсовода щодо володіння методичними прийомами розповіді, показу, техніки ведення екскурсії.

Для студентів заочної форми навчання процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст роботи (індивідуальний текст);
- запитання до автора;
- відповіді студента на запитання щодо змісту.

Бажано, щоб доповідь студента по курсовій роботі супроводжувалася показом ілюстративного матеріалу (мультимедійна презентація). Під час захисту студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі запитання та зауваження.

У разі відсутності оформленої і захищеної курсової роботи студент не допускається до складання іспиту з дисципліни «Організація екскурсійної діяльності».

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Теоретико-методичні

1. Про внесення змін до закону України «Про туризм»: Закон України від 18 листопада 2003 року, № 1282- IV.
2. ГОСТ 28681.1-95 «Туристско-экскурсионное обслуживание. Проектирование туристских услуг».
3. ГОСТ 28681.2-95 «Туристско-экскурсионное обслуживание. Туристические услуги. Общие требования».
4. ГОСТ 28681.3-95 «Туристско-экскурсионное обслуживание. Требования по обеспечению безопасности туристов и экскурсантов».
5. Бабанина О. В. Наглядность в экскурсии. Методические рекомендации / О. В. Бабанина. – М. : ЦРИБ «Турист», 1976. – 24 с.
6. Герцевич Н. А. Основы экскурсоведения / Н. А. Герцевич. – Минск : Университетское, 1988. – 157 с.
7. Емельянов Б. В. Экскурсоведение : учебник / Б. В. Емельянов. – [5-е изд.]. – М. : Советский спорт, 2004. – 216 с.
8. Иванов А. Е. Элементы педагогики в экскурсионной работе. Методические рекомендации / А. Е. Иванов, Б. И. Хозиев, А. А. Малышев. – М. : ЦРИБ «Турист», 1976. – 62 с.
9. Илюхин М. М. Особенности и средства показа в экскурсии. Методические рекомендации / М. М. Илюхин. – М. : ЦРИБ «Турист», 1980. – 80 с.
10. Илюхин М. М. Рассказ на экскурсии. Методические рекомендации / М. М. Илюхин. – М. : ЦРИБ «Турист», 1981. – 48 с.
11. Лобовская Р. А. Использование краеведческих материалов в экскурсиях. Методические рекомендации / Р. А. Лобовская. – М. : ЦРИБ «Турист», 1985. – 32 с.
12. Малышев А. А. Элементы логики в экскурсиях. Методические рекомендации / А. А. Малышев. – М. : ЦРИБ «Турист», 1982. – 31 с.

13. Організація екскурсійної діяльності. Опорний конспект лекцій : уклад. О. О. Каролоп. – Київ : Видавничий центр КНТЕУ, 2002. – 45 с.
14. Організація туризму : підручник // І. М. Писаревський, С. О. Погасій, І. Б. Андренко, М. М. Поколодна, І. В. Сегеда ; за ред. І. М. Писаревського. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 551 с.
15. Поколодна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник / М. М. Поколодна; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 180 с.
16. Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцям туристичного супроводу, від 20 жовтня 2004 р., № 1344/9943.
17. Савина Н. В. Экскурсоведение : учеб. пособие / Н. В. Савина, З. М. Горбылева. – Минск : БГЭУ, 2004. – 335 с.
18. Сичинава В. А. Использование литературных источников в экскурсионной работе. Методические рекомендации / В. А. Сичинава. – М. : ЦРИБ «Турист», 1976. – 54 с.
19. Хуусконен Н. М. Практика экскурсионной деятельности / Н. М. Хуусконен, Т. М. Глушанок . – СПб. : «Издательский дом Герда», 2006. – 208 с.
20. Чагайда І. М., Екскурсознавство : навч. посібник / І. М. Чагайда, С. В. Грибакова. – Київ : «Кондор», 2004. – 204 с.

Краєзнавчі

1. Астахова О. В. Ми – харків'яни, нам є чим пишатися! / О. В. Астахова, Т. М. Крупа. – Харків : «Торсінг», 2003. – 176 с.
2. Бородулин В. Г. Харьковщина туристская / В. Г. Бородулин, А. И. Лурье, Н. Н. Саппа. – Харьков : Прапор, 1988. – 243 с.
3. Дикань А. П. Герои Харьковщины. – Харьков : «Харьков», 1997. – 351 с.
4. Історія рідного краю (Харківщинознавство). І частина : навч. посібник / [Б. П. Зайцев, В. В. Скірта, В. В. Воропаєва та ін.]. – Харків : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2001. – 88 с.

5. Історія рідного краю (Харківщинознавство). II частина : навч. посібник / [Б. П. Зайцев, В. В. Скірта, В. В. Воропаєва та ін.]. – Харків : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2002. – 180 с.
6. История городов и сел Украинской ССР. Харьковская область / [Н. А. Сероштан, А. И. Бурик, Н. А. Воеводин и др.]. – Киев : УСЭ, 1976.
7. Історія міста Харкова : навч. посібник для середніх загальноосвітніх навчальних закладів / упоряд. О. Є. Кононенко. – Харків : Торнадо, 2001. – 182 с.
8. Кеворкян К. Е. 100 знаменитых харьковчан / К. Е. Кеворкян. – Харьков : Фактор, 2004. – 386 с.
9. Кононенко О. Є. Харківщинознавство : навч. посібник для учнів загальноосвітніх навчальних закладів / О. Є. Кононенко, Л. С. Шульженко. – Харків : «Гімназія», 2002. – 304 с.
10. Кушнар'ов Є. П. 100 кроків Харківською землею / Є. П. Кушнар'ов. – Харків : Фоліо, 2004. – 351 с.
11. Лейбфрейд А. Ю. Харьков. Крепости до столицы : Заметки о старом городе / А. Ю. Лейбфрейд, Ю. Ю. Полякова. – Харьков : Фолио, 2001. – 335 с.
12. Орленко И. А. Туристу о Харькове = Kharkov. A tourists guide-book : путеводитель / И. А. Орленко. – Харьков : Прапор, 1986. – 167 с.
13. Памятники истории и культуры Харьковской области : библиографический указатель / Харьков. гос. науч. б-ка им. В. Г. Короленко ; сост. : [В. Г. Аветчина и др.]. – Харьков : 1985. – 160 с.
14. Харьков вчера, сегодня, завтра / Ю. М. Шкодовский, И. Н. Лаврентьев, А. Ю. Лейбфрейд, Ю. Ю. Полякова. – Харьков : Фолио, 2002. – 206 с.
15. Харьковская область : природа, население, хозяйство / [А. П. Голиков, А. Л. Сидоренко и др.; под. ред. А. П. Голикова, А. Л. Сидоренко. – 2-е изд., перераб. и доп.]. – Харьков : «Бизнес – Информ», 1997. – 288 с.

16. Харьков : книга для туристов / [Г. К. Андреева, А. П. Голиков, Е. А. Гринев и др.]. – Харьков : Прапор, 1984. – 259 с.

17. Харьковщина. Четыре удивительных маршрута : путеводитель / Автор экскурс. маршрутов по Харьков. обл. В. Иващенко. – Харьков : Золотые страницы, 2007. – 168 с.

18. Хорошевский А. Ю. 20 лучших экскурсий по Украине / А. Ю. Хорошевский. – Харьков : Фолио, 2008. – 315 с.

19. Цыпин С. Я. Харьков в байках и анекдотах / С. Я. Цыпин. – Харьков : Фолио, 2001. – 319 с.

Интернет-ресурсы

1. <http://www.all-kharkov.com.ua>
2. <http://www.goldenpages.ua>
3. <http://www.metro.kharkov.ua>
4. <http://www.kharkov.ua>
5. <http://www.fanat.kh.ua>
6. <http://www.gorod.kharkov.ua>
7. <http://www.excurskharkov.narod.ru>
8. <http://www.mykharkov.com.ua>
9. <http://www.kharkov.h14.ru>
10. <http://www.kharkov.forum.com>
11. <http://inkharkov.com/inkharkov>
12. <http://kharkov.vbelous.net/> Welcome to Kharkov
13. <http://www.inform.kharkov.ua/inform.kharkov>
14. <http://raix.kharkov.ua>
15. <http://www.city.kharkov.ua>
16. <http://guide.kharkov.ua/ru/98.html>
17. <http://ysadba.rider.com.ua>

ДОДАТОК А

Перелік рекомендованих тем для підготовки курсових робіт (підтем екскурсії) для студентів заочної форми

1	Майдан Свободи – головний форум міста
2	Свято-Покровський чоловічий монастир – духовний центр міста Харкова
3	Архітектурні пам'ятки площі Конституції
4	Університетська гірка – історичний центр міста
5	Пам'ятник Т. Г. Шевченкові – найкрасивіший пам'ятник світу найвеличнішому поетові України
6	Із історії харківських театрів: Харківський академічний російський драматичний театр ім. О. С. Пушкіна, ХАТОБ, Харківський державний академічний український драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка, Харківський академічний театр ляльок
7	Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
8	Історія перетворень скверу Перемоги (фонтан Дзеркальний струмінь, алея Героїв комсомольців)
9	Історія однієї вулиці: Бурсацький узвіз
10	Історія однієї вулиці: вулиця Жон Мироносиць
11	Історія однієї вулиці: вулиця Дарвіна
12	Історія однієї вулиці: вулиця Пушкінська
13	Історія однієї вулиці: вулиця Сумська
14	Історія однієї вулиці: Покровський узвіз
15	Академік архітектури О. М. Бекетов і Харків
16	Г. С. Сковорода та Харківська губернія
17	Конка та початок трамвайного руху в Харкові
18	Харківська філармонія: з історії – в майбутнє
19	Харків торговий
20	Харків – дітям: перший Палац піонерів – Харківський планетарій – Зоопарк – Дельфінарій – Харківський обласний палац дитячої та юнацької творчості
21	Площа архітекторів
22	Архітектурні творіння академіка архітектури О. М. Бекетова на нинішній площі Конституції
23	Сад Шевченко – найулюбленіше місто відпочинку харків'ян і гостей міста
24	Харків – місто фонтанів: фонтан Дзеркальний струмінь, фонтани перед ХАТОБОМ, фонтан у саду Шевченка)
25	Харків у роки Великої Вітчизняної війни: меморіальний комплекс Слави
26	Харків у роки Великої Вітчизняної війни: меморіальний комплекс «Дробицький Яр»
27	Харків у роки Великої Вітчизняної війни: меморіальний комплекс «Висота маршала І. С. Конєва»
28	Історія і сьогодення Театральної площі
29	Харківський цирк
30	Знамениті Харків'яни

ДОДАТОК Б
Приклад оформлення картки екскурсійного об'єкта
КАРТОЧКА ОБ'ЄКТА № 1 – Готель «Харків»

1. Найменування об'єкта	Готель «Харків», колишній готель «Інтернаціональ» – візитна картка міста
2. Історичні події, з якими пов'язаний об'єкт	На всесвітній виставці у Парижі 1937 року проект готелю отримав найвищу оцінку – «Гран-прі»; У роки ВВВ у 1941 р. фашисти дуже пошкодили будівлю; вони утримували в ньому заручників та страчували місцевих жителів; 23 серпня 1943 р. воїни 227-го стрілового полку 183-й Харківської стрілової дивізії встановили на даху будівлі червоний прапор Перемоги; Після ВВВ розпочалися роботи з відновлення майдану Дзержинського, але будівля готелю набула оновленого вигляду, а сам готель новітнє ім'я «Харків» – лише в 1974 році; У листопаді 2011 року готель «Харків» урочисто відзначив своє 75-річчя; Готель входить до рейтингу Топ-100 найкращих готелів України
3. Місцезнаходження об'єкта	майдан Свободи, 7, м. Харків
4. Опис об'єкта	Готель побудований у стилі конструктивізму архітектором Г. А. Яновицьким у 1932—1936 рр. після ВВВ відбудований за проектом того ж автора з елементами сталінського ампіру. В 1976 році до готелю був прибудований новий 16-поверховий корпус на 400 місць. Будівля старого корпусу вдало вирішує задачу суміщення забудови прямокутної і круглої частини площі, її відрізняє динамічність композиції і виважений конструктивізм. Новий корпус готелю (арх. Н. С. Фурманова, Б. Г. Клейн, 1976) має вежеподібну форму і виглядає менш вдало. На сьогодні готель «Харків» є комфортабельним чотиризірковим закладом розміщення в самому серці міста. Має 205 номерів та розвинену інфраструктуру – бар, ресторани, 2 конференц-зали, салон краси
5. Інформаційні джерела	Харьков : Архитектура, памятники, новостройки : путеводитель. сост. А. Лейбфрейд, В. Реусов, А. Тиц. — Харьков : Прапор, 1987 http://streets-kharkiv.info/ploshchad-svobody http://hotel.kharkov.com/category/fotogalere?lang=uk
6. Збереженість об'єкта	Стан об'єкта відмінний. Реконструкції: 1976, 2008 роки
7. У яких екскурсіях використовується об'єкт	Оглядові екскурсії
8. Дата складання картки, ПІБ автора	24.11.2011 Студент групи ТУР – І Іванов І. І.
	
Рисунок – Первинний вигляд будівлі першого корпусу готелю, 1936 р.	Рисунок – Новий корпус готелю, Рисунок – Будівля першого корпусу готелю після реконструкції, 1976 р.

ДОДАТОК В

Приклад оформлення таблиці методичної розробки екскурсії «Харківська медицина» підтема 1 «Герой у білому халаті – діяльність професора О. І. Мещанінова»

Ділянки (етапи) маршруту екскурсії	Місця зупинок	Об'єкти показу	Тривалість огляду	Найменування підтем і перелік основних питань	Організаційні вказівки	Методичні вказівки
Від місця початку екскурсії до зупинки в сквері О.І. Мещанінова	Зупинка автотранспорту на парковці транспортного терміналу на Холодній Горі. Вихід екскурсантів.	Будівля колишньої Холодногірської 9-ої міської лікарні Бюст професора О.І. Мещанінова в однойменному сквері	20 хв.	Герой у білому халаті - діяльність професора О.І. Мещанінова. Діяльність колективу лікарні та професора О.І. Мещанінова по рятуванню поранених військових Рятування полонених з концтабору для радянських військовополонених "Stalag № 363"	Перед виходом попередити про правила прямування до об'єкту. Групу вивести з автобуса провести через підземний перехід до будівлі лікарні. Розташування напівколом. Розпочати екскурсію. Перейти до скверу та зробити зупинку напроти бюсту. Для висвітлення питання розташувати групу напівколом. Повернення в автобус посадка.	За допомогою прийому цитування розповісти клятву лікаря України. За допомогою прийому історичної довідки відновити події окупації Харкова німецькими військами в 1941 році. За допомогою прийому характеристики то пояснення висвітлити діяльність професора Мещанінова, колективу лікарні, членів його родити, та добровольців з місцевих жителів щодо спасіння поранених військово-полонених. Покази експонат з портфеля екскурсовода № 1

ДОДАТОК Д
Титульний аркуш курсової роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

Курсова робота

«ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

На тему _____

Підтема: _____

Виконав студент

Курс ___ група ___

ПІБ _____

Перевірив

доц. каф. ТІГГ

Поколюдна М. М.

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
20_____

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання курсової роботи

з навчальної дисципліни

«ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

*для здобувачів усіх форм навчання
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 242 – Туризм*

Укладач **ПОКОЛОДНА** Марія Миколаївна

Відповідальний за випуск *Н. М. Богдан*

Редактор *О. А. Норик*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2021, поз. 419 М

Підп. до друку 30.05.2021. Формат 60 × 84/16.

Електронне видання. Ум. друк. арк. 2,0.

Видавець і виготовлювач :

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса : office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.